

ZRSVN

Glasilo Zavoda RS za varstvo narave | Leto 7 | Številka 1/4

25

N-vestnik

PROJEKTI, KRUH NAŠ VSAKDANJI

dr. Darij Krajčič, direktor

Zavod poleg redne dejavnosti ohranjanja narave izvaja še vrsto projektov z naravovarstveno vsebino, ki so financirani iz proračuna Evropske Unije in Kneževine Monako. V tem trenutku imamo zato dodatno zaposlenih osem sodelavcev, kar je več kot 10% kolektiva. Rezultati projektov pomenijo izvajanje konkretnih aktivnosti na terenu in v družbi na eni strani ter hkrati krepitev redne javne službe na drugi strani. Poseben izziv tako predstavlja vpetost izsledkov projektov v vsakdanje delo. To zaradi narave projektov morda ni tako jasno, kot npr. pri že končanem projektu Life III Narava. Kljub temu pa si ne želimo, da bi projekti predstavljali privesek Zavodu. Zato je ena od ključnih nalog vodij projektov zagotoviti to integracijo. Posebna skrb velja tudi korektnemu poslovnemu spremljanju projektov, ki je zelo zahtevna in časovno obremenjujoča. Na koncu kaže vendarle ugotoviti, da bi bili brez projektov revnejši, naši učinki v prostoru pa skromnejši. Vsem, ki delajo na projektih, želim obilico veselja in zagnanosti pri delu, vsem nam pa velja spoznanje, da je projekte možno izvajati le, če redne naloge javne službe tekoče tečejo.

ČLOVEK IN NARAVA

dr. Mirjam Galičič

Inštitut za razvoj družbene odgovornosti (IRDO) (www.irdo.si) je konferenco iz serije Družbena odgovornost in izzivi časa 2010 (že peto po vrsti) na našo pobudo letos posvetil temi »človek in narava«. Potekala je v prostorih Štajerske gospodarske zbornice v Mariboru 11. in 12. marca 2010. Na srečanju je bilo prek sto dvajset udeležencev, program je obsegal približno šestdeset prispevkov. Častni pokrovitelj konference je bil slovenski predsednik, dr. Danilo Türk. Iz njegovega urada je bil uvodni govornik na konferenci svetovalec predsednika, mag. Franc Hočevar. Pozdravni govor s strani Ministrstva za okolje je podal državni sekretar, mag. Zoran Kus. Zavod je sodeloval z nosilnim predavanjem z naslovom »Ali varujemo naravo odgovorno« avtorjev R. Turka, M. Galičič in M. Tomažič (članek je na voljo na strežniku: X:\Predstavitve\MB_socialresponsibility\TurkGalicicTomazic.pdf) ter prispevkoma v soavtorstvih z drugimi inštitucijami, »Umeščanje poslovnih con v prostor z vidika ohranjanja narave

in razvoja« avtorjev S. Rozman, M. Roglja in M. Kotnika (Občina Lukovica) ter »Kako zeleno je oglaševanje?« avtorjev M. Kocjan in A. Hrast (IRDO). Prvi dan konference je v organizaciji IRDO in izvedbi M. Kocjan potekala tudi novinarska konferenca. Udeležili so se je predstavniki vseh največjih slovenskih medijev, prek katerih smo v javnost posredovali nekaj ključnih sporočil.

Sklepi konference so objavljeni na spletni strani IRDO, posebej pa bodo posredovani ključnim inštitucijam v državi. Upamo, da se bosta našla volja in moč, da se razprava na temo odgovornega odnosa človeka do narave, trajnostnega razvoja ter vzdržne rabe naravnih virov uveljavi kot ponavljajoči se dogodek mednarodnih razsežnosti in da se prenese tudi na raven političnih odločevalcev.

KRAS - REGIJSKI PARK ALI GEOPARK ?

Martina Stupar, Mirjam Gorkič

Kras je med tistimi pokrajinami v Sloveniji, ki jih je človek oblikoval in posebej zaznamoval že od prvih poselitev. Naravne danosti in človekovo delovanje pa tudi danes sooblikujejo značilno kraško krajino. Matični Kras je z vidika varstva narave visoko ovrednoten, kar dokazujejo številna varovana območja, opredeljena na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave. Različni posegi v prostor, tudi pod pretvezo razvoja, imajo tu plodna tla, zaradi neenotnega pristopa lokalnih in državnih institucij. Iz izkušenj ugotavljamo, da za ohranitev identitete Krasa sami ukrepi varstva narave ne zadoščajo do te mere, da bi zagotavljali kompleksno varstvo. Kras, njegov nacionalni pomen kot tudi

različne ideje o njegovem varstvu so sprožile tudi medijsko odmevne aktivnosti. Želja in potreba po ohranitvi Krasa je zato prerasla v konkretne ideje, ki jih ponujajo civilne iniciative. Trenutno se pojavljata dve pobudi. Pri usmerjanju le teh smo se trudili na Zavodu. Nenazadnje te ideje niso nekaj novega in jih je naš Zavod že predlagal kot ukrepe varstva na različnih planskih ravneh. Kot ena izmed možnosti varovanja dela tega območja je pobuda za razširitev Regijskega parka Škocjanske jame z vključitvijo nekaterih naravnih pojavov v bližnji okolici. Nadgradnjo bi pomenila naslednja faza, to je ustanovitev regijskega parka na Krasu. Ideja regijskega parka na Krasu se v naravovarstveni službi pojavlja že od leta 1976. S tem v zvezi je bila leta 2001 v okviru Pilotnega projekta Kras izdelana strokovna naloga. Ustanovitev parka pa ni bila realizirana zaradi različnih vzrokov.

Druga pobuda za »varovanje« je vezana na ustanovitev geoparka Kras. Zavod je občini Sežana že leta 2008 predlagal, da vključi aktivnosti za ustanovitev geoparka na Krasu v občinski strateški načrt. Tudi uspešna kandidatura Občine Sežana s projektom KRAS za evropska sredstva v Programu čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007-2013 je dobra podlaga za začetek aktivnosti na tem področju. Podobno idejo razvijajo tudi v Divači. Čeprav geopark nima formalnega značaja varovanega območja po ZON-u, pa kot mednarodna kategorija tudi pod pokroviteljstvom UNESCO-a lahko pomeni zadosten okvir za doseg naravovarstvenih ciljev. V obeh primerih, ne glede na to, v kakšno smer bo šla odločitev, ali regijski park ali geopark, se bo treba dogovoriti o izhodiščih in delovanju vseh zainteresiranih na lokalnem nivoju, strokovnih inštitucij in resornih ministrstev. Za ohranitev Krasa, kot ga v najširšem pomenu razumemo in želimo, bo potreben celosten in usmerjen razvoj z ustrezno razvojno strategijo. Z umnim razvojem pa je mogoče zadostiti potrebam človeka tako, da bosta ohranjena kraška identiteta in kras v najširšem pomenu.

BODO NAKNICE OMOGOČILO OŽIVITEV ZATOČIŠČA NETOPIRJEV?

Andrej Hudoklin

V zvoniku podružnične cerkve sv. Marije Snežne v Dragovanji vasi, 5 km JV od Črnomlja, je bilo zabeleženo poletno zatočišče porodniške gručice 25 do 30 navadnih netopirjev

(*Myotis myotis*). Med monitoringom zatočišč leta 2008 je bilo ugotovljeno, da zaradi zamreženja lin za zvonove ob obnovi leta 2007 zvonik navadnim netopirjem ni več dostopen.

Septembra 2008 smo se sestali z župnikom in ključarjem, ki sta pojasnila, da so z zamreženjem lin ob zvonovih hoteli preprečiti vstop golobom v zvonik. Predlagali smo, da se lina, ki gleda proti gozdu, nadomesti s fiksnimi naoknicami, ki bodo omogočile le prelet netopirjem.

Zavod je v sodelovanju z izvajalcem monitoringa (P. Presetnik, CKFF) na osnovi preverjenih izkušenj pripravil izvedbeno skico naoknic. Ključnega pomena je bila zagotovitev preletnih odprtin, ki morajo za neoviran prehod navadnega netopirja meriti najmanj 7 x 40 cm. Župnišče je od Zavoda za kulturno dediščino pridobilo kulturno varstvene pogoje ter pomagalo najti izvajalca (Mizarstvo in modelarstvo Simonič, Dragatuš). Naoknice so bile lani (2009) nameščene, sredstva (500 evrov) pa je v okviru naravovarstvenih akcij zagotovil ZRSVN.

Funkcionalnost naoknic bo potrdil monitoring v naslednjih letih. Znano je namreč, da so se nekatere gruče navadnih netopirjev vrnilo v kotišča šele več let po obnovi.

CELJSKI KOZLIČKI OSTAJAJO V SVOJEM DOMU

Gregor Kalan

Vsaka žival nima toliko sreče, da bi dočkala naslednjo pomlad. Nekatere živali po naravni poti ne preživijo zime, za smrt drugih pa je lahko odgovoren tudi človek. Tokrat

je zgodba vesela, saj smo ljudje poskrbeli, da bo pomlad dočkalo mnogo živali, ki živijo v enem samem hrastovem deblu. Pri tem smo se naučili, da mesto Celje še zdaleč ni brez »divjih« živali. Prav nasprotno, med njimi so tudi take, ki imajo slovenski in evropski pomen.

Sredi blokoveškega naselja v Novi vasi v Celju še danes stoji nekaj dreves, ki spominjajo na čase, ko je namesto asfalta in betonskih blokov rasel zelen gozd. Najpogosteje hrastov gozd. Najdebelejša hrastova drevesa so celo zavarovana, saj jih njihove dimenzije in pričevalna pomembnost uvrščajo med naravne vrednote. Če pogledamo drevesa še podrobneje, pa ob mnogih drugih organizmih ugotovimo, da so drevesa dom številnim živalim, glivam in lišajem. Nekatere živali lahko najdemo na deblih ali v krošnjah, druge pa so očem bolj ali manj skrite. Med njimi so tudi takšne, ki za seboj puščajo jasne sledi, po katerih jih prepoznamo. Takšen je tudi hrošč, hrastov kozliček. Hrošči so žuželke, ki imajo en par kril otrdel, zato so videti zelo okorni in robustni. Mednje sodijo veliki predstavniki, na primer dobro poznana rogač in majski hrošč, večina pa je velikih le nekaj milimetrov, na primer koloradski hrošč in pikapolonica.

Hrastov kozliček nosi ime po celotni družini kozličkov, ki jih navadno krasijo dolge, v obliki kozjega roga zavite tipalke. Ker se najpogosteje razvija v hrastovih deblih, mu pravimo hrastov kozliček. Med slovenskimi hrošči je med največjimi vrstami, saj meri njegovo telo skoraj 6 cm. Pogled na veliko, bleščeče temnorjavo žuželko, katere tipalke v mehkem loku štrlijo nad telesom, je veličasten. Vendar ima ta veličastnost tudi svojo ceno. Ličinka hrastovega kozlička se namreč razvija pod lubjem in v deblu samo debelejših hrastov. Njen razvoj traja štiri leta, kar je med žuželkami precej dolgo. V primeru, da ljudje želijo podreti hrast, v katerem se ličinke razvijajo, le-te ne morejo pobegniti na drugo drevo, saj nimajo ne nog ne kril. Zato ostanejo v deblu, tudi če drva porabimo za kurjavo. S podiranjem debelih hrastovih dreves se hrastovemu kozličku zmanjšuje število obstoječih in potencialnih prebivališč. Zaradi velike ranljivosti vrste je hrastov kozliček danes zavarovan na območju Republike Slovenije. Ker je zelo redek tudi v evropskem merilu, je tudi kvalifikacijska vrsta območij Natura 2000. Pri nas ga posebej varujemo na šestih območjih Natura 2000.

Tudi mesto Celje gosti to izjemno zanimivo in ogroženo žuželko. V Novi vasi in Hudinji so že nekaj desetletij znane lokalitete hrastovega kozlička, ki so v spodnji savinjski regiji edinstvene, pravzaprav zadnje. A žal tudi te počasi izginjajo.

Najprej se je pred leti posušil Plevčakov hrast v Hudinji. V Novi vasi se je umiranje hrastov pričelo na otroškem igrišču med bloki. Nekateri hrasti so postali nevarni zaradi starosti in oslabelosti, ki so jo povzročile glive in žuželke. En hrast se je že podrl, sosednja dva pa sta bila že tako nestabilna, da se je mestna občina Celje, ki je lastnik zemljišča, odločila, da nevarne hraste odstrani, le zdrave in stabilne pa ohrani. Zavod RS za varstvo narave, območna enota Celje, se je nato pravočasno zavzel za rešitev hroščev, ujetih v enem izmed podrtih debel. Da bi zavarovani hrošči lahko preživeli, smo se z mestno občino Celje dogovorili, da debela ne razžagamo v drva, temveč ga v dveh kosih prepeljemo na drugo lokacijo, od koder si bodo odrasli hrošči lahko poiskali nov dom. Na pomoč je priskočil tudi Zavod za gozdove Slovenije, območna in krajevna enota Celje, ki je predlagal novo lokacijo in organiziral odvoz. Pomagal je tudi avtoprevoznik Branko Veber s.p. iz Vodruža pri Šentjurju, ki je opravil prevoz. Ker so pod lubjem debela tudi najmanjše ličinke, bo treba počakati vsaj 5 let, da bodo iz hrasta izleteli vsi osebki. Hrastovo deblo bo koristno tudi po izletu hroščev na prostost. V bližnji gozd

se namreč na ekskurzijo večkrat odpravi revirni gozdar s skupino mladih. Deblo bo tako izobraževalni pripomoček, saj se sledovi, rovi hrastovih kozličkov, trajno ohranijo. Mestna občina Celje se je v tokratni akciji odzvala s poslušom do narave, kar je pomembno in tudi zgledno. Na lokaciji, kjer so bili hrasti podrti, je že zasajenih 11 novih hrastovih dreves. Ti bodo seveda spet potrebovali 200 let in več, da bodo lahko gostili vrste, kot je hrastov kozliček. Poleg mestnega gozda se v mestni občini Celje, povsem na robu mesta, raztezajo območja Natura 2000, med najpomembnejšimi je območje Volčke, in naravne vrednote, nekatere med njimi so celo zavarovane. Na mnogih območjih nas čaka še veliko skupnega dela, vendar je boljše, da ga opravimo v času, ko je stanje narave še ugodno. Ponovna oživitev narave je namreč bistveno dražja in dolgotrajnejša.

POSLOVNA CONA RISNIK, NOVA JAMA

Martina Stupar

Dokaj redko se zgodi, da prejmemo klic gradbenikov o najdbi jame med gradbenimi deli, čeprav je to obvezna usmeritev v vseh naših strokovnih mnenjih na kraških območjih. Ravno to pa se je zgodilo v začetku meseca marca letos, ko je

predstavnik izvajalca Kraškega zidarja g. Boris Skralovnik sporočil, da se je med graditvijo poslovne cone v Risniku, občina Divača, odprlo nekaj zanimivega. Hitro je stekla akcija, in strokovnjaki Inštituta za raziskovanje krasa iz Postojne so že ob prvem ogledu ugotovili, da gre za zelo zanimiv jamski objekt. Brezstropa jama naj bi bila del zelo stare jame, v katero je ponikalnica prinašala prod iz flišnega zaledja ter obenem po jami prenašala dele apnenca. Ta ponikalnica je bila po vsej verjetnosti Reka, ki danes teče precej nižje (skoraj 200 višinskih metrov). Glede na lego, sediment v jami in bližino drugih brezstropnih jam v bližini sklepajo na visoko starost (nekaj milijonov let). Za določitev starosti jame so bile potrebne natančnejše raziskave, zato so bila dela na tem delu gradbišča ovirana in zaustavljena 10 delovnih dni. Odvzeli so vzorce jamskega sedimenta (sige) za paleomagnetne analize, pesek in prodnike. Sodelavci IZRK so jamo izmerili (odprti del je bil dimenzij 12m X 8 m) in dokumentirali, ker pa nadaljevanja ni bilo mogoče potrditi, smo se odločili, da se jama lahko zasuje. Občasen nadzor med graditvijo se še opravlja, tudi ob pomoči sodelavcev zavoda Škocjanske jame, saj je možnost novih odkritij zelo velika.

S potekom dogodkov smo lahko zadovoljni, saj je znanstvena institucija imela možnost za pridobitev zelo pomembnih vzorcev, lahko smo tudi izjemno zadovoljni z izvajalcem Kraškim zidarjem in investitorjem 1BK iz Kopra, ki sta ukrepala v skladu z določili naše zakonodaje. Vendar ostaja grenak priokus zaradi uničene jame, ki je postala žrtev tako imenovanega razvoja, in to prav na Krasu, ki bi bil svojo razvojno priložnost že davno moral razumeti drugače.

»VODA JE NAJVEČJI UMETNIK«

Mojca Tomažič

V januarju 2010 smo se odzvali povabilu direktorice Zavoda za turizem, šport in kulturo Dobrna, ge. Bogdane Mešl, in se predstavili z vsebinami varstva narave. Naslov predstavitve »Voda je največji umetnik« s podnaslovom Naravne vrednote v Občini Dobrna je dal že v uvodu jasno vedeti, da je voda eden ključnih, če ne najpomembnejši dejavnik oblikovanja zemeljskega površja in tudi podzemlja ter vsega življenja. Na kratko smo se predstavili z vsebino in pestrostjo naših nalog, ki jih kot strokovna služba opravljamo. Del, v katerem smo predstavili naravne vrednote v Občini Dobrna, ki jih nekateri

zelo dobro poznajo, je bil zanje še posebej zanimiv. Njihovo Planinsko društvo zanje skrbi, jih označuje in vzdržuje poti, ki vodijo mimo. Pravo navdušenje in možnost raziskovanja so videli v Naravovarstvenem atlasu in kaj vse »lepega« si lahko ogledajo, in to še do parcele natančno. Na koncu se je razvil prijeten pogovor, ki je nanese tudi na manj prijetne zadeve, probleme, s katerimi se srečujejo tudi sami in se pojavljajo v naravi. Predvsem je zanje moteča neprimerna graditev objektov, intenzivno kmetijstvo, neodzivnost inšpekcijskih služb pa tudi njihovih krajanov, predvsem takrat, ko je primeren čas, ob sprejemanju prostorskih načrtov in javnih obravnav, ko lahko tvorno, aktivno ter pomembno prispevajo k oblikovanju prostorskih in razvojnih izhodišč.

ENA ŠKOLJKA, ŠTEVILNI PARTNERJI IN PODPORA MONAKA

Tina Trampuš

Morske datlje nabirajo tako, da razbijajo kamnito morsko dno, v katerem živijo. Kakih 20 do 25 let potrebuje morski datelj, da zraste 5 cm in je dovolj velik za prodajo. Četrto stoletja življenja, da bi ga potem pojedli v samo par sekundah, v morju pa pustili opustošenje. Je res vredno? Po našem mnenju ni, in prav zato je morski datelj školjka, ki si zasluži svoj projekt.

Ne gre namreč le za zavarovano živalsko vrsto, marveč za celotno morje in morski ekosistem, katerega hranjenje je ogroženo zaradi nabiranja teh školjk. Pa vendar so morski datlji kljub temu, da jih je prepovedano nabirati in trgovati z njimi, še vedno na krožnikih slovenskih restavracij. Gre za enega izmed problemov, ki nas opozarja na to, kako lahko način življenja ali praksa v enem sektorju močno vpliva tudi na druge. Kulinarčna ponudba z negativnimi posledicami na naravo, ribištvo, tudi turizem. Spomni pa nas tudi na to, da je uspešnost ohranjanja narave velikokrat odvisna od povezovanja in skupnega nastopanja različnih sektorjev. Na piranski območni enoti smo pripravili projekt komuniciranja in ozaveščanja za izboljšanje spoštovanja prepovedi nabiranja in trgovanja z morskimi datlji. Projekt finančno podpira Kneževina Monako, ki s tem pomaga pri uresničevanju določil Barcelonske konvencije.

Glavne aktivnosti bomo usmerili k ozaveščanju gostincev in gostov (potencialnih kupcev), zelo pomembno pa je tudi področje nadzora in kazni, kjer bomo skušali doseči skupen nastop pristojnih organov. Spodbuditi želimo morju prijazno kulinarčno prakso, pri čemer se povezujemo z gostinci in turističnimi organizacijami. Menimo namreč, da bi morala biti taka kulinarika sestavni del Zelenega turizma.

K sodelovanju smo že pritegnili več organizacij in društev (ARSO, Morska biološka postaja, Turistično združenje Portorož, Društvo Morigenos idr.), s svojimi izkušnjami nas seznanjajo cariniki, ribiški inšpektorji, kriminalisti, potapljači. Ker so med najpogostejšimi jedci Italijani, bomo v projektu sodelovali z upravljavci Morskega zavarovanega območja Miramare, vse publikacije in sporočila pa bodo tudi v italijanskem jeziku. Poseben izziv bo doseči višji sloj ljudi (politike, poslovneže), ki si radi privoščijo tako imenovani 'kulinarčni prestiž'. Ker se zavedamo pomena izobraževanja bodočih delavcev v turizmu in gostinstvu, bomo vsebine iz projekta vključili v učne programe fakultete za turistične študije in srednje gostinske šole. Za dosego naših ciljev bo treba deležnike motivirati k spremembi vedenja in temu, da se ohranjanja narave lotijo aktivno. V ta namen smo predvideli številne sestanke, srečanja in predstavitve. Zanimivosti ali novosti iz projekta, ki nosi naslov **Morski datlji? Ne, hvala**, bomo redno objavljali na spletnih straneh ZRSVN. Konec marca je v Portorožu potekala tudi prva novinarska konferenca, na kateri smo širšo javnost seznanili s projektom. Pri projektu lahko aktivno sodelujete tudi vi, in sicer tako, da o problemu seznanjate znance in prijatelje, predvsem pa, da ne jeste morskih datljev. Vabljeni!

PROJEKT KARAVANKE@PRIHODNOST.EU IN KARTIRANJE RASTIŠČ LEPEGA ČEVELJCA

Andreja Slameršek

Karavanke@prihodnost.eu – »Gospodarjenje z naravo v evropski regiji prihodnosti« je mednarodni projekt med Avstrijo in Slovenijo, v katerem Zavod RS za varstvo narave sodeluje kot partner. Ena izmed temeljnih nalog ZRSVN, OE Kranj je bil popis lepega čoveljca (*Cyripedium calceolus*) na planinah v Karavankah. Planine, kjer smo opravili popis, so Potoška planina, Zabreška in Stara planina, Preval, Planinica, Smokuška planina, Zelenica, Košuta, Kofce, Šija, Pungrat, Tegoška planina in Dolge njive. Vse planine so pašne, razen Zelenice, na kateri je urejeno smučišče. Rastišča lepega čoveljca so bila najdena samo na Zelenici. Popisali smo 29 manjših raztresenih in eno večje sklenjeno rastišče, vsa na nadmorski višini med 1100 in 1350 metri. Na manjših rastiščih je bilo 1 – 30 osebkov, na večjem sklenjenem pa več kot 320 osebkov.

Lepi čveljč uspeva na zračnih tleh s karbonatno podlago. Tla so navadno plitva (rendzina). Habitatni tipi, na katerih se lepi čveljč pojavlja na Zelenici, so ruševja zunanjih severnih in jugovzhodnih Alp ter srednjeevropski toploljubni ekstenzivni travniki na plitkih tleh apnenčastega hribovja, ki se zaraščajo z visokimi steblikami ter z listnatimi in iglastimi drevesnimi vrstami. Večina manjših nahajališč je bila najdena na habitatnem tipu ilirska bukovja v Alpah, večje sklenjeno nahajališče pa na habitatnem tipu srednjeevropski toploljubni ekstenzivni travniki na plitkih tleh apnenčastega hribovja, ki se zarašča z visokimi steblikami ter z listnatimi in iglastimi drevesnimi vrstami.

Rastišča lepega čveljca na Zelenici ogroža predvsem želja po širjenju smučišča (teptanje in umetno zasneževanje). Zato smo v okviru projekta pripravili strokovne podlage in varstvene usmeritve za ohranitev rastišč. Največje sklenjeno rastišče bomo zavarovali s premičnimi ograjami, ki bodo rastišče ščitila v zimskem času predvsem pred teptanjem snega. Za ozaveščanje obiskovalcev gora pa bomo postavili informacijski tabli (lepi čveljč in bonton v gorah).

DELAVNICA SELF ASSESSMENT V LJUBLJANI

Jurij Gulič

Marca 2010 je v sklopu projekta NATREG na Osrednji enoti ZRSVN v Ljubljani potekala enodnevna delavnica z naslovom »Samoočenje projektnih območij / orig. Self assessment of the Pilot Areas«. Delavnico je vodilo podjetje E.C.O. - inštitut za ekologijo iz Celovca, samo delo pa je potekalo v programski aplikaciji IPAM Toolbox (več na: <http://www.ipam.info/>). S programom lahko orišemo nekakšen življenjski cikel razvoja zavarovanega/varovanega območja, ki se začne z idejo, sledi ji priprava priročnika za načrtovanje, nato podrobno načrtovanje na območju, zadnja faza je implementacija. Zbirka programskega orodja je razdeljena na štiri že opisane faze, ki vsebujejo več področij dejavnosti, s katerimi opišemo in zaznamo ključne vsebine. Cilj samoočenevanja na projektnem območju (PO) je izdelava pregledne strukture in trenutne celostne slike območja. Rezultati naj bi prispevali k sistematičnemu pregledu

dejanskih statusov na območju.

Udeleženci delavnice smo samoočevali pet zavarovanih/varovanih območij: Belska Kočna (Avstrija), delta reke Pad (Italija), Regijski park Mura-Drava v Koprivnici (Hrvaška), Deliblatska puščava (Srbija) in območje Pohorja v Sloveniji. V naslednjem koraku smo prek kartičnega pristopa vrednotili prednosti in slabosti, vzroke in posledice dejanskega stanja na PO. Ubran pristop med udeleženci omogoča odprto diskusijo in daje »mehke« informacije o stanju na PO. S pomočjo skupinskega interpretiranja rezultatov samoevalvacije smo ugotavljali »stopnjo razvitosti« posameznih PO-jev. Za območje Pohorja zbudjata pozornost obseg območja ter veliko število različnih skupin deležnikov. Povezovanje deležnikov in dvig ozaveščenosti v okoljski vzgoji je trenutno glavna vsebina, ki jo je na Pohorju treba doseči.

Prikazano orodje je inovativen način (samo) vrednotenja opravljenih in nadaljnje aktivnosti na zavarovanih/varovanih območjih.

DELAVNICA »RAZVOJNE PRILOŽNOSTI ZAHODNEGA POHORJA«

Sebastjan Štruc

V začetku marca je v Ribnici na Pohorju potekala delavnica projekta NATREG z naslovom »Razvojne priložnosti zahodnega Pohorja«. Predhodno sta potekali že dve delavnici na projektnem območju Pohorja, in sicer v Rušah (december 2009) in v Zrečah (januar 2010). Delavnica v Ribnici na Pohorju je bila pripravljena skupaj z Občino Ribnica na Pohorju, Regionalno razvojno agencijo za Koroško in Zavodom RS za varstvo narave.

Cilji delavnice so bili seznaniti deležnike na območju zahodnega Pohorja s projektom NATREG in projektnimi aktivnostmi. Govorili smo o razvoju turizma pri nas in v tujini, izmenjali izkušnje in mnenja s področja regionalnega razvoja in turizma na območju ter nenazadnje povabili deležnike k sodelovanju razvoja vizije upravljanja Pohorja.

Kljub močnemu sneženju se je delavnice udeležilo prek štirideset povablencev, dogodek pa je bil tudi medijsko

podprt (RTV SLO, Večer). Po uvodnem nagovoru županje Občine Ribnica na Pohorju ge. Marije Sgerm se je zvrstilo šest predavanj. Gregor Danev je predstavil projekt NATREG in uresničitev zadanih ciljev na Pohorju (dogovor z deležniki o možnostih trajnostnega upravljanja z območjem Pohorja ter navezavo lokalnih mrež, ki bi pripeljale do novih projektnih prijav s trajnostnimi investicijami). Dana je bila pobuda, da bi se Sklad za naravo Pohorja razširil na celotno Pohorje, saj gre sedaj le za tripartitni sporazum med UNIOR-jem, Občino Zreče in ZRSVN (s tem so mišljeni vsi deležniki v razvoju Pohorja).

G. Primož Vodovnik (RRA Koroška) je predstavil meddržavni projekt »Hiking&Biking«, katerega cilj je razviti prepoznavnost območja kot destinacijo aktivnega oddiha ter sonaravnega turizma, vzpostaviti marketing in spodbuditi razvoj trajnostnih oblik turizma. Na območju Pohorja bodo tržili pohorsko kolesarsko transversalo, dravsko kolesarsko pot, slovensko planinsko pot in evropsko pešpot E6. Za omenjene poti nameravajo dvigniti kakovost in postaviti oz. obnoviti turistično signalizacijo (table, markacije...). Kot primer dobre prakse so bile prikazane urejene kolesarske poti v gozdovih Velike Britanije.

Ga. Marija Praznik (upraviteljica LAS MDD – Zadruga za razvoj podeželja z.b.o.) je predstavila uresničevanje lokalne razvojne strategije območja na podlagi štirih uresničenih projektov. S projektom »Identiteta koroške hiše« so ponudili graditeljem stanovanjskih hiš 6 različnih tipskih načrtov, ki se arhitekturno prilagajajo značilnostim koroške hiše. Projekt »Podeželjska avantura« je povezal turistično ponudbo podeželja, ki je zbrana v katalogu Doživimo Koroško. »Izdelek s podeželja« je projekt in hkrati blagovna znamka, ki se pojavlja v njihovi trgovini (uspelo jim je pridobiti 35 kooperantov in zagotoviti 2 delovni mesti). V okviru

projekta »Znanje« pa je bilo poskrbljeno za izobraževanje in usposabljanje kmetov.

S strani podjetij RIKOM d.o.o. in GTC Kope d.o.o. je g. Srečko Jesenšek predstavil zgodovino in vizijo turističnega razvoja v občini Ribnica na Pohorju. Poudaril je pomen naravne in kulturne značilnosti območja, ki omogočajo optimalne razmere za razvoj zimskega, letnega, eko in wellness turizma. Vizijo razvoja vidijo predvsem v kulturnih in naravnih danostih tega območja, zato si želijo razviti okolju prijazen zimski in poletni turizem in s tem možnosti trajnostnega razvoja in konkurenčnosti, ki bosta omogočala razvoj novih produktov z višjo dodano vrednostjo in povečala zaposlitvene možnosti podeželja.

Čezmejni projekt »Geopark med Peco in Košuto« je predstavila Mojca Bedjanič in poudarila pomen projektnega območja za pridobitev statusa in vključitev v mrežo UNESCO-ovih geoparkov. Kot zadnji je nastopil Jurij Gulič in kot primer dobre prakse predstavil Narodni park Bavarski gozd. Poudaril je, da se sinergijski učinki sodelovanja naravovarstva in turizma kažejo v celotni regiji in bistveno prispevajo k razvoju gospodarstva in dvigu ozaveščenosti obiskovalcev.

Za konec bi predstavil še novo koroško moč (torej samega sebe), ki se je pridružila imenitnemu kolektivu ZRSVN OE Maribor za potrebe projekta NATREG v začetku februarja 2010. Sem Sebastjan Štruc in sem diplomiral na Oddelku za gozdarstvo na Biotehniški fakulteti. Življenjska pot me je lani pripeljala iz Črne na Koroškem v osrednje Slovenske gorice, natančneje Selce, KS Voličina. Z zaposlitvijo na ZRSVN se mi je končno izpolnila srčna želja, da lahko opravljam delo, ki je vezano na mojo izobrazbo (pred tem sem pet let delal v geodetskem podjetju). Upam, da bom kmalu spoznal še druge člane Zavoda, do naslednjega poročanja pa vas vse lepo pozdravljam.

REŠEVANJE TEŽAV NA OBMOČJIH NATURA 2000

Mojca Tomažič, Mateja Nose Marolt

Delavnice z naslovom »Conflict management in the Natura 2000 network«, ki je v začetku marca potekala v Barceloni (Španija), sva se v sklopu projekta NATREG udeležili Mojca Tomažič in Mateja Nose Marolt.

Delavnica je bila del večjega projekta v organizaciji ECNC, Altere in Eurositae z naslovom »Dealing with conflicts in the implementation and management of the Natura 2000 network – best practices at the local/site level«. Glavni namen in cilj projekta ter posameznih delavnic sta predstaviti najboljše prakse vključevanja vsebin Nature 2000 in upravljanja teh območij. Poseben poudarek je bil na uravnoteženem sodelovanju in obravnavi praks in usklajevanju različnih interesov s ciljem vključevanja vseh sogovornikov (deležnikov) in ugodnega ohranitvenega stanja območja Natura.

Malta, Slovenija) smo na delavnici oblikovali naslednja priporočila za evropsko komisijo: oblikovati je treba fleksibilne upravljavske načrte; EC naj prisluhne sporočilom s terena; oblikovati je treba »ceno« oz. »vrednost« območij Natura 2000; območja Natura 2000 moramo predstaviti kot priložnost; postaviti je treba jasne in objektivne cilje na teh območjih ter promovirati »prilagodljiv« načrt; nujno je oblikovanje jasnih usmeritev, programov.

Kot zaključek delavnice lahko povzameva, da so konflikti oz. problemi v drugih državah in delih Evrope zelo podobni. Države jih rešujejo na različne načine, povsod je bil poudarjen problem nekoherentnosti v načrtovanju, sodelovanju sektorjev, »primat« oz. prevlada kmetijstva, energetike, infrastrukture. Vendar izkušnje niso le slabe.

Vsekakor je reševanje konfliktov proces, ki traja, učinki niso hitri, vložiti je treba mnogo dela, pomembni so interdisciplinaren pristop, vztrajnost, permanentno izobraževanje, sodelovanje, izmenjava izkušenj, proaktivnost.

NO COMMENT

Amela Smajić Hodžić

Ne, to ni izjava katerega izmed ministrov, ki se trenutno ukvarjajo s to ali ono zadevo. Je izjava sodelavcev Osrednje enote, ki smo bili priča pripravi in oddaji Drugega partnerskega poročila

na projektu NATREG, ki smo ga oddali v začetku marca. Mogoče bi bila dovolj in čisto zgovorna »le« spodnja slika, pa vendar. Pri pripravi poročila in tudi splošno pri sami administraciji projekta je toliko birokracije in dela, za katero se vsake pol leta poraja vprašanje »Zakaj že?«

Pa vendar, priprava časovnic, razdelitev stroškov glede na ključne, štirje različni ključni glede na lokacijo in strošek, razdelitev stroškov,

ki smo jih razdelili že po ključu tudi posameznih sklopov (WP), urejanje potnih nalogov, liste prisotnosti, uradna poročila, izjave za opremo, razdelitev plače po delovnih sklopih.....verjetno ste že pri razdelitvi stroškov glede na ključne prenehali brati, in vas čisto razumem.

Seveda se za vso birokracijo, ki se pojavlja ob poročanju, skriva veliko strokovnega dela, zato smo po opravljenem 2. poročanju sodelavci na projektu NATREG kljub obilici dela vendarle zadovoljni, saj večja količina sporočanega pomeni tudi več opravljenega dela.

Na eni strani naravovarstveni projekt, omejevanje tiskanih

izvodov promocijskega gradiva s strani vodstva programa, na drugi pa močan »učinek« na okolje zaradi poročanja dela na projektu!

SMERNICE ZA EKONOMSKO VREDNOTENJE EKOSISTEMOV

Jasmina Žujo, Actum d.o.o.

Gregor Danev, Zavod RS za varstvo narave

V projektu NATREG so kot sestavni del Skupne strategije upravljanja z varovanimi območji v SEE pripravljene Smernice za ekonomsko vrednotenje ekosistemov. Ekosistemi oz. narava nam ponujajo celo paleto storitev (oskrbovalne, regulativne, kulturne in podporne), ki niso nekaj večnega, neuničljivega in neomejenega. Zato se je postopoma uveljavilo spoznanje, da je treba naravo obravnavati kot dobrino. Metode ekonomskega vrednotenja ekosistemov so se in se še razvijajo predvsem zaradi želje po usmerjanju posegov v prostor oz. vedno večjega pritiska na naravne ekosisteme. Naravni ekosistemi so bili in so še vedno velikokrat prikazani kot manjvredna območja oz. njihove storitve niso vključene v ekonomsko vrednost lokalne skupnosti, regije ali države. Z ekonomskim vrednotenjem ekosistemov bi v prihodnje utegnili bodisi upravičiti obstoječe stroške projektov ohranjanja narave in varstva okolja (npr. ustanovitev zavarovanega območja) bodisi upravičiti načrtovane spremembe v prostoru, ki naj bi vodile k večji blaginji lokalnega prebivalstva ali celotne družbe.

Za oceno skupne ekonomske vrednosti (v nadaljevanju SEV) posameznega ekosistema je navadno treba uporabiti kombinacijo spodaj opisanih metod. SEV je sestavljena iz: uporabne vrednosti, ki vključuje koristi, nastale s fizično uporabo ekosistema in se nadalje deli na:

neposredno uporabno vrednost, ki se nanaša na neposredno potrošnje ekosistemskih storitev (npr. hrana, les, zdravje, šport, izobraževanje...);

posredno uporabno vrednost, ki se nanaša na storitve, ki jih zagotavlja ekosistem (npr. opraševanje, reguliranje podnebja, nastajanje in ohranjanje tal) in od katerih so odvisne tudi neposredne uporabne vrednosti in vrednost izbire;

vrednost izbire, ki izhaja iz ohranjanja možnosti prihodnje uporabe bodisi zase (vrednost izbire) bodisi za druge (podedovana vrednost);

neuporabne vrednosti, ki se nanašajo na zadovoljstvo posameznika zaradi obstoja ekosistemskih storitev, tudi če jih sami neposredno ne bodo nikoli uporabljali.

Za pravilno izbiro in uporabo v nadaljevanju opisanih metod vrednotenja ekosistemov pa si je treba zastaviti naslednja vprašanja:

Kolikšna je vrednost storitev, ki jih zagotavlja ekosistem? Kolikšna je neto korist posega/ukrepa, ki spreminja ekosistem (vrednotenje sprememb vrednosti ekosistemskih storitev zaradi načrtovanega posega/ukrepa)?

Kako so stroški in koristi ekosistema razporejeni med posamezne skupine (ali je možna win-win situacija, oz. kdo je na boljšem zaradi posega/ukrepa)?

Kateri in kolikšni so potencialni finančni viri za financiranje posega/ukrepa?

Glede na različne vhodne pogoje in cilje vrednotenja obstaja vrsta metod in metodoloških pristopov vrednotenja ekosistemov. Smernice, s predstavljenimi primeri uporabe, povzemajo najpogosteje uporabljene metode in jih s kritično presojo pozitivnih in negativnih lastnosti, na podlagi izbranih kriterijev, tudi ocenijo.

Najpogosteje uporabljene metode so glede na značilnosti razdeljene v tri skupine:

Metoda razkrivanja preferenc: pri tej metodi vrednost določamo posredno, na osnovi podatkov o potrošnji za dobrine, ki imajo tržno ceno in so povezane z ekosistemi, ki jih vrednotimo. V to skupino uvrščamo:

Metoda tržnih cen: je najpogosteje uporabljena metoda. Temelji na predpostavki, da je ekonomska vrednost proizvodov in ekosistemskih storitev enaka ceni, doseženi na trgu.

Metoda proizvodne funkcije: ta predpostavlja, da so ekosistemske storitve vložek pri proizvodnji tržnih proizvodov/dobrin. Morebitna sprememba kvalitete ekosistema bo vplivala na stroške proizvodnje in ceno tržnih proizvodov/dobrin ter posledično na spremembo presežka pri potrošnikih in proizvajalcih. Spremembe presežkov so vrednost ekosistema.

Metoda hedonističnih cen: tehnika hedonističnih cen temelji na predpostavki, da na ceno nekega proizvoda/dobrine neposredno vplivajo značilnosti z njim povezanih ekosistemov. Z analizo tržnih podatkov tako lahko sklepamo, kakšna je v ceno proizvoda/dobrine vključena vrednost nekega ekosistema.

Metoda potovalnih stroškov: temelji na povezavi med rekreacijsko vrednostjo nekega območja (npr. Lovrenška barja) in potovalnimi stroški (vozovnic oziroma stroškov porabe goriva, vstopnin, izdatkov v kraju bivanja, izdatkov za pripadajočo opremo, oportunitetni stroški časa, porabljenega za potovanje...), ki nastanejo, da sploh pridemo do tega območja. Najpogosteje se uporabljajo različne metode potovalnih stroškov, in sicer:

conska metoda potovalnih stroškov, ki celotno območje, od koder obiskovalci izvirajo, deli na številne cone in definira odvisne spremenljivke, in

metoda slučajnostnih koristi, ki temelji na odločitvi posameznikov glede obiska posameznih rekreacijskih območij in izbiri med različnimi lastnostmi vsakega območja.

Poleg lastnosti območja se upoštevajo tudi posredne karakteristike, npr. dohodek, stroški prevoza, socialno-ekonomske karakteristike....

Metoda stroškov izogibanja škodi: temelji na vrednotenju ekosistemov z ocenjevanjem stroškov izogibanja škodi kot rezultat izgube storitev ekosistema, z ocenjevanjem stroškov zamenjave storitev ekosistema oziroma stroškov zagotavljanja nadomestnih storitev (npr. vrednotenje ukrepov za zagotavljanje poplavne varnosti).

Metoda stroškov bolezni: določa ekonomsko vrednost ekosistemov na podlagi ocene izdatkov za medicinske storitve in proizvode, nastale kot rezultat obolevnosti oziroma drugih zdravstvenih učinkov netržnih vplivov.

Metoda izraženih preferenc: neposredno spraševanje anketirancev glede višine denarja, ki ga je neko gospodinjstvo oziroma posameznik pripravljen prispevati za ohranitev narave oz. zagotovitev obstoja nekega ekosistema.

Med te metode uvrščamo:

Metoda kontingenčnega vrednotenja: na osnovi anketiranja ugotavljamo, kakšna je pripravljenost za plačilo za neko storitev oziroma kakšna je zahteva po nadomestilu v zameno za to storitev. Ta metoda se naprej deli na: odprto in zaprto različico, izklicni pristop in uporabo seznama plačil.

Metoda diskretne izbire: v nasprotju s kontingenčnim vrednotenjem, ki temelji na hipotetičnih vprašanjih o hipotetičnih tržnih situacijah in neposrednem izražanju maksimalne pripravljenosti na plačilo, ta metoda temelji na možnosti, da anketiranec lahko izbira med diskretnimi možnostmi (alternativami), ki se nanašajo na specifikacijo storitve in stroške, povezane z njo.

Metoda prenašanja koristi: kadar ni na voljo dovolj podatkov, ko je izvedba dražja, ko nimamo dovolj časa, ali tudi iz drugih razlogov (npr. političnih) lahko uporabimo obstoječe podatke iz že napravljenih analiz in jih prenesemo v novi kontekst vrednotenja, na drugem območju. Od te metode ni pričakovati natančnih ocen, pomaga pa pri npr. določanju prioritet politike ohranjanja narave, načrtovanju razvojnih projektov ind.

Na dokončno izbiro metode vplivajo tehnični, institucionalni, uporabniški in finančni vidiki. Veljavnost in zanesljivost rezultatov sicer določata tehnično primernost uporabe nekega postopka ali orodja vrednotenja, vendar sta poglavitna kriterija za dokončno izbiro metode vrednotenje in uporabnost rezultatov. Na podlagi izbranih kriterijev (potrebni podatki, stroški implementacije, potrebnega znanja, kompleksnosti implementacije ekonomskega vrednotenja, čas, zanesljivosti rezultata, transparentnost produktov, pogostost uporabe in uporabnost rezultatov) sta bili v dokumentu **najbolje ocenjeni metoda kontingenčnega vrednotenja in metoda tržnih cen.**

Dodana vrednost izdelanih smernic je v celostnem pregledu metod vrednotenja, seznamu njihove uporabnosti s primeri uporabe in skupni oceni glede na izbrane kriterije, ki lahko pomaga strokovnjakom pri izbiri najustreznejše metode.

Predlog smernic za vrednotenje ekosistemov v angleškem jeziku si lahko preberete na <http://www.natreg.eu/joint-strategy>.